

Atelier Roma

Aan de slag met verhalen uit de Roma gemeenschap

Inleiding op het onderzoek

- **PWO** onderzoek AP Hogeschool sociaal werk – onderzoeksgroep Isos
- **Timing** 1 oktober 2017 tot 15 december 2021
- **Opzet** Narratief onderzoek met 9 rolmodellen uit de Roma gemeenschap, op zoek naar invulling van ‘kwaliteit van leven’ en bestaande verbindingen
- **Output**
 - Rondreizende tentoonstelling ‘REFLECTIES. ROMA IN BELGIË’ ism School of Arts AP Hogeschool, Nationaal Roma Contactpunt, POD Maatschappelijke integratie en met steun van de Europese Commissie.
 - Online informatieplatform in samenwerking met Agentschap Integratie Inburgering, CAW Antwerpen, BE-Reyn
 - Onderzoeksrapport

Inleiding op het onderzoek

- **Aanpak**

- Optekenen van persoonlijke verhalen
- Betekenisgeving en afbakening vanuit respondenten
- Complexe en veelzijdige verhalen, geen oorzaak gevolg

- **Belang van storytelling**

- Ervaringen, overtuigingen, gevoelens en perspectieven van de deelnemers uitgangspunt
- De kracht van verhalen om mensen aan te spreken en cijfers concreet te maken
- Verhalen als vehikel voor sociale of persoonlijke verandering
- (en ook gewoon fantastisch om te mogen/kunnen luisteren)

Inleiding op het onderzoek

- Een bevestiging van eerder Roma onderzoek (moeilijkheid om aansluiting te vinden bij maatschappelijke instanties zoals bv onderwijs, het belang van familie, de geslotenheid van de gemeenschap, de impact van decennialange discriminatie en uitsluiting, ...)
- Een bevestiging van de gebruikte theoretische kaders (het belang van de verschillende domeinen van Kwaliteit van Leven en het belang van sterke verbindingen om vooruitgang te boeken op die levensdomeinen). (Maar individueel vs collectief)
- Vernieuwend wat betreft de co-creatieve aanpak en het perspectief. Potentie, krachten en kansen komen in beeld; uitdagingen en drempels worden in een ander perspectief geplaatst en vooral het belang van capacity-building van de gemeenschap wordt bevestigd.
- Een doelgroep benadering is hopelijk ooit overbodig, maar vandaag zijn we nog niet zover. Vandaag moet geïnvesteerd worden in hoe de kloof tussen Roma en (delen van) de samenleving (ook) 'van binnenuit' verkleind kan worden. Hiervoor reiken onze rolmodellen eigen ervaringen en perspectieven aan.

Werken aan beeldvorming

Rondreizende tentoonstelling 'REFLECTIES. ROMA IN BELGIË' ism School of Arts AP Hogeschool, Nationaal Roma Contactpunt, POD Maatschappelijke integratie en met steun van de Europese Commissie.

<https://www.mi-is.be/nl/themas/armoede/integratie-roma/belgisch-nationaal-roma-platform/werkingsjaar4-2019-2021>

- 20 jaar - Borsbeek - * Italië - Servië
- (onduidelijkheid in de administratie)
- Trotse mama - sterke wil - blijft studeren
- helpende hand voor veel mensen rondom haar -

- 20 ans - Borsbeek - * Italie - Serbie
- (ambiguïté dans l'administration)
- Maman fière - forte volonté - poursuit ses études - main secourable pour de nombreuses personnes autour d'elle -

DIANA DIVINA

"Ik heb een heel grote verandering mee moeten maken. En waar ik nu ben...is voor mij succesvol. Van waar ik kom... (...) het belangrijkste voor mij is dat ik mijn studies heb kunnen verderzetten, ook al had ik een kind."

20 ans,
Bijgevoegde papieren du
Leenopdracht, ook sur de scilben
aus élèves

• Je zais que je peus trament
sappone qualche chose aus
jeunes... Par exemple, en leur
façons réflexive à leurs, que
fait une fille veni dans cette
seconde ? Elle travaille-t-elle ? Que
fait-elle et ? Mm-h elle peut de
travail ? Et elle bien travailler
à travailler ? Ains, vous leur
donnez une toute image
Vous leur montrez qu'une fille
can peut, elle aussi, travailler
Que ce n'est pas interdit
Aujourd'hui, ces jeunes me
voient sous un tout autre jour +

15 jaar,
Tuit te mieren pour dotee
un mariage arrange et pour
gouverner vite avec son père
ams. Interaktion temporaire
distante en contact avec sa
mère

• Oui, c'était très dur pour moi.
Et ça fait encore aujourd'hui.
[...] Devait garder ses distances
avec les personnes qu'on aime
parce qu'elles vous empêchent
de suivre votre propre chemin.
[...] C'est rude. Mais dans ce pays, il
faut être vigilant car de la sorte
surtout veut suivre, hein... +

20 jaar
Beloofde stage bij de
Leerespect met aandacht
voor de ondersteuning van
leerlingen

"Ik denk dat ik echt iets kan
betekenen voor de jongeren...
Bijvoorbeeld door te laten
nadenken over 'tuft, wat doet
een Roma meisje hier op
school? Ze werkt hier? Wat
doet zij hier? Heeft zij geen
man? Mag zij wel werken? Zo
geef je een ander beeld aan
deze jongeren. Dat een Roma
meisje ook kan werken. Dat
het niet verboden is. Zo kijken
deze jongeren nu ook helemaal
anders naar mij."

« J'ai été amenée à vivre un profond changement... Et quand je vois où je me trouve aujourd'hui... Pour moi, c'est un succès. D'où je viens... (...) Ce qui m'importe le plus, c'est d'avoir pu poursuivre mes études, même avec un enfant. »

- 27 jaar - Temse - * Kosovo - opleiding Jeugd- en Gehandicaptenzorg - gezinsondersteuner Kind en Gezin - droomt van diploma sociaal werk
- warme vriendin -

- 27 jaar - Temse - * Kosovo - opleiding Jeugd- en Gehandicaptenzorg - gezinsondersteuner Kind en Gezin - droomt van diploma sociaal werk
- warme vriendin -

FATIME FATIME

14 jaar
Gezamen met familie, via
JAC en jeugdrechter naar
instelling en en pleeggezin

"Toen ik tiener werd, werd het
voor mij steeds moeilijker om
om te gaan met de Roma
cultuur omdat je op school iets
totaal anders gewend was. Op
school kon ik vrij zijn en werden
er andere dingen verwacht
dan thuis. Dan kwam ik thuis en
moet ik precies van karakter
veranderen."

Na een tijdje was ik net twee personen."

14 jaar
Gezamen met familie, via
JAC en jeugdrechter naar
instellingen en pleeggezin

"Toen ik tiener werd, werd het
voor mij steeds moeilijker om
om te gaan met de Roma
cultuur omdat je op school iets
totaal anders gewend was. Op
school kon ik vrij zijn en werden
er andere dingen verwacht
dan thuis. Dan kwam ik thuis en
moet ik precies van karakter
veranderen. Na een tijdje was
ik net twee personen."

18 jaar,
Rijbewijs gehaald

"Mijn rijbewijs halen was echt
een groot moment voor mij.
Onafhankelijk worden van de
wet en als vrouw voor jezelf
kies. Ik mag dat wel, ik hoef
niet met een man te zijn die mij
overal naartoe brengt, ik kan
voor mezelf zorgen."

18 jaar,
Relatie met ouders gerask
staan hersteld

"De relatie met mijn familie
is terug goed, ik heb een taf
appartementje, een goede
job [...] maar mij kamelen van
familie en al die verwachtingen,
leedde tot 4 jaren met heel
veel pijn... en niet iedereen kan
dat doen. Je mag dat niet van
iedereen verwachten."

18 jaar,
Relatie met ouders gerask
staan hersteld

"De relatie met mijn familie
is terug goed, ik heb een taf
appartementje, een goede
job [...] maar mij kamelen van
familie en al die verwachtingen,
leedde tot 4 jaren met heel
veel pijn... en niet iedereen kan
dat doen. Je mag dat niet van
iedereen verwachten."

"Ik denk gewoon dat er heel
veel mensen zijn naar wie je
kan opkijken binnen de Roma
gemeenschap, maar dat die niet
voldoende zichtbaar zijn... dat ze
ander de radar blijven... ik ben
echt niet zo speciaal. Er zijn er
heel veel zoals mij."

"Ik denk gewoon dat er heel
veel mensen zijn naar wie je
kan opkijken binnen de Roma
gemeenschap, maar dat die niet
voldoende zichtbaar zijn... dat ze
ander de radar blijven..."

Ik ben echt niet zo speciaal. Er zijn er heel veel zoals mij."

AP HOGESCHOOL ANTWERPEN

Een inkijk in 9 verhalen en bevindingen vanuit het onderzoek

- Roma ben je
- Diversiteit in de Roma gemeenschap
- Complexe identiteit
- Levensdomeinen
- Beeldvorming
- Ervaren van succes/rolmodel zijn
- Capacity building

Roma ben je

“ge zijt da he... Ge zijt daar in geboren. Ge zijt da... wij zijn Roma. Ge kunt daar nie van weglopen. En ge merkt ook... De dingen die in u zitten, hoe da ge zijt als persoon, ge kunt da nie zo... Ik geloof da nie da een Roma gewoon kan zeggen van: vandaag trek ik mij terug van de gemeenschap. Ik begin mijn leven ergens anders en ik ben geen Roma. Da ga nie, da zit in u. Ge kunt daar nie van weglopen.” (F., vrouw, 26 jaar)

Roma ben je

- Roma ben je, word je in geboren
- Zelfdefiniëring
- Dubbele reflex in definiëring van Roma zijn: waarom zij Roma zijn en hoe andere mensen Roma percipiëren (beeldvorming)
- Illustratief voor onderzoeksopzet: van onderzoekssubject naar co-creatief onderzoeken (zij geven betekenis en bakenen af)

Wie of wat bepaalt identiteit? Wat is werkbaar?

Diversiteit in de Roma gemeenschap

“In de Kosovaarse gemeenschap zijn mannen de koning sowieso. In de Bulgaarse gemeenschap, ik weet het niet, daar zijn de moeder zo een beetje de baas. De Macedonische gemeenschap ook wel denk ik. Meer en meer zie ik dat ze de meisjes ook wel kansen geven. Die studeren veel meer dan Kosovaarse roma, er is minder discriminatie bij hun in Macedonië. (...) Een uitspraak van bij ons is als een man niet zijn positie neemt om een man in huis te zijn, dan mag hij ‘de rok van zijn vrouw dragen’.” (M, vrouw, 34 jaar)

Diversiteit in de Roma gemeenschap

Diversiteit op verschillende assen:

- Gender
- Land van herkomst

Maar ook

- Religie
- Onderwijsniveau
- Thuiscontext
-

Bestaat er wel zoiets als een Roma gemeenschap?

Complexe identiteit

“Roma zijn... ’T is moeilijk... (...) Ik ben blij dat ik Roma ben. Ik ben trots op mijn cultuur euhm op dit soort zaken... Maar langs de andere kant is het een last.” (J., vrouw, 40 jaar)

Complexe identiteit

- Meervoudige identiteit
- Gevangen tussen Roma wereld en niet-Roma wereld
- Vooral bij opgroeien een uitdaging om eigen (?) identiteit vorm te geven
- Verschillend voor man/vrouw, land van herkomst, thuiscontext, ... (zie boven)
- Eigen keuzes maken/doel hebben

Bestaat er zoiets als een 'individu' als Roma?

Leven in verschillende domeinen

“Want door mijn werk heb ik eigenlijk de sociale sector leren kennen, leren bemiddelen, de maatschappij beter begrepen, opleiding gekregen over hoe het in brussel in elkaar zit; Want dat is niet zo vanzelfsprekend. (...) Ook een groot deel dankzij onze coördinator. Hij vond het belangrijk om ons, bemiddelaars, een beetje op te voeden, maatschappelijk. En die deed dat ook, over politiek, over rechten, plichten enzo maar ook heel persoonlijk. (D., man, 39 jaar)

“Onderwijs is echt het belangrijkste. Bij ons was het heel moeilijk omdat mijn mama veel problemen had, wij amper naar school konden gaan omdat we geen boterhammen hadden of te laat gingen slapen, omdat we echt geen structuur hadden in huis. En dan kwamen de leerkrachten aan de deur kloppen. Mijn leerkrachten waren voor mij een heel groot voorbeeld.” (D., vrouw, 20 jaar)

Leven in verschillende domeinen

- Op verschillende domeinen in hun leven doelen gesteld en vooruit gegaan.
- Onderwijs is de sleutel maar ook werk, gezondheid, rijbewijs, woning, ...
- Onafhankelijkheid en zelfontplooiing, eigen keuzes maken
- Gesteund door betekenisvolle verbindingen met anderen

Hoe kunnen anderen bijdragen bij tot zelfontplooiing van Roma? En wie moeten die 'anderen' zijn?

Beeldvorming

“Onze huiseigenaar ontdekte pas na twee of drie jaar dat ik Roma was. Zij was een beetje geshockeerd: ‘Jij bent Roma? Nee dat gaat niet, jij bent niet echt Roma want geen dief en dit en dat. Als jij echt waar Roma bent, zeg het maar bij aan niemand openlijk want hier in België zijn veel mensen tegen Roma.’ En ik was van oké, dus ik zal stil zijn.” (F, man, 38 jaar)

Beeldvorming

- Weinig genuanceerde beeldvorming
- Discriminatie in land van herkomst heeft ook hier impact
- Ook hier veel ervaringen van discriminatie maar meer als ‘allochtoon’ dan als Roma.
- Stimulans om te tonen dat niet alle Roma ‘zo’ zijn
- Iedereen heeft een eigen verhaal in het omgaan met ervaren discriminatie

Welke plaats krijgt elk verhaal van die ervaren discriminatie?

AP HOGESCHOOL
ANTWERPEN

Ervaren van succes/rolmodel zijn

“Nu als ik voor mezelf spreek, voel ik mij een succesverhaal. Waarom, ik heb een pad verlegd. Ik ben tot een bestemming gekomen. Maar van de kant van mijn ouders ben ik niet echt succes want een succesverhaal voor mijn ouders is een gezin waar iedereen bij elkaar zit, het gezin blijft samen in dezelfde plek. Ik moet thuisblijven voor mijn ouder zorgen. Maar ik ben ver van mijn ouders, zij zitten in Bulgarije. Ja dat is op familiaal niveau. Op het gemeenschappelijke niveau, ben ik denk ik een succesverhaal, omdat ik een rolmodel ben geworden. Ik ben een van de eerste van mijn gemeenschap naar de universiteit geweest.” (B, man, 40 jaar)

Ervaren van succes/rolmodel zijn

- Succesvol zijn wordt vooral gezien in functie van de levensdomeinen
- Eigen keuzes en (een zekere mate van) onafhankelijkheid bepalen mee
- Succesvol zijn is als een 'olievlek', vooral binnen familie
- Grote nood aan rolmodellen, andere perspectieven voor jongeren

Hoe bepaal je wat succes is? Is dat hetzelfde voor Roma als niet-Roma?

Capacity building

“Er zijn rolmodellen nodig want het probleem is dat Roma op zich een heel gesloten zijn. Wij worden opgevoed met de gedachte van oké CLB en allemaal die dingens willen de familie kapot maken en kinderen afpakken. Dat is niet zo. Maar zo denken Roma dus en ze gaan zich zeker dwars opstellen en heel bang zijn, van misschien gaan we teveel vertellen, misschien gaan we de verkeerde dingen vertellen.

Maar ik denk dat de instanties ook een beetje meer moeten leren over Roma. Iemand als neutrale persoon, iemand uit de Roma gemeenschap bijvoorbeeld, kan alle twee de kanten dan uitleggen van oké dat lijkt misschien heel slecht maar uiteindelijk is het dat dat dat dat dat dat.” (E., man, 28 jaar)

‘Capacity building’

- Grote nood om eigen succes ‘door te geven’, te delen
- Verantwoordelijkheidsgevoel t.a.v. andere Roma
- Teveel onontgonnen talent
- Het moeilijk begaanbare pad gemakkelijker maken, vanuit eigen strijd anderen begeleiden en versterken
- Capacity building = verhaal van structuren én van menselijk kapitaal

Welke rol – kunnen/moeten/willen/... - Roma zelf spelen in de verbinding tussen instanties en Roma?

